

8. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 01.07.1968 р. // Офіц. вісн. України. – 2007. – № 18. – Ст. 163.

9. Партнерство заради миру: Рамковий документ НАТО від 10.01.1994 р. // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 48. – Ст. 3232.

10. Лукашук И. И. Нормы международного права в международной нормативной системе / И. И. Лукашук. – М. : Спарк, 1997. – 322 с.

11. Міжнародне право. Основи теорії : підруч. / за ред. В. Г. Буткевича. – К. : Либідь, 2002. – 608 с.

12. Нешатаева Т. Н. Международные организации и право. Новые тенденции в международно-правовом регулировании / Т. Н. Нешатаева. – М. : Дело, 1998. – 272 с.

О. О. Петришин¹

ДІЯ МІЖНАРОДНИХ НОРМ У СИСТЕМІ ПРАВОВИХ ОСНОВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

За роки незалежності в нашій державі були започатковані ґрунтовні реформи у політичній, культурній та економічній сферах життя держави та суспільства. Євроінтеграційний курс України став каталізатором вказаних реформ, адже для нашої держави європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки тощо. Як невід’ємна частина Європи Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку.

Однією з основоположних складових проєвропейського демократичного державного устрою є місцеве самоврядування, що ґрунтується на фундаменті взаємовідносин спроможного та відповідального громадянського суспільства і держави. Після ратифікації низки міжнародних документів, передовсім Європейської хартії місцевого самоврядування та її додаткових протоколів, перед Україною постала необхідність приведення конституційних та законодавчих засад місцевого самоврядування

---

¹ Кандидат юридичних наук, завідувач сектору порівняльного правознавства НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

до стандартів, вироблених Радою Європи. Нормативно-правові акти у сфері місцевого самоврядування, які були прийняті з часу проголошення незалежності, спираються на різні ідеології, а тому є внутрішньо неузгодженими. Низка законодавчих положень з питань місцевого самоврядування суперечить законодавству про територіальні органи державної виконавчої влади, що призводить до виникнення конкуренції компетенцій, конфліктів між органами місцевого самоврядування та місцевими представництвами виконавчої влади.

Сьогодні в нашій державі існує велика кількість окремих правових норм, що в тому чи іншому обсязі закріплюють міжнародно-правові стандарти у сфері місцевого самоврядування. Здебільшого ці норми містяться у підписаних та ратифікованих Україною міжнародних договорах: конвенціях, деклараціях або інших документах, що закріплюють загальноприйняті засади і принципи організації та функціонування місцевого самоврядування, хоча існує низка норм, що лише опосередковано впливають на вказані відносини, закріплюючи права людини та громадянина, загальні засади демократичного устрою тощо.

Після набуття незалежності Україна підписала та частково ратифікувала деякі міжнародні угоди та акти, що безпосередньо стосуються питань організації та функціонування місцевого самоврядування, такі як: Європейська Хартія місцевого самоврядування (1985р.) [5]; Європейська декларація прав міст (прийнята на Постійній конференції місцевих і регіональних органів влади Європи Ради Європи, 18 березня 1992 р.) [3]; Хартія конгресу місцевих і регіональних влад Європи (ухвалена Комітетом міністрів 14 січня 1994 р. на 506 зборах заступників міністрів) [7]; Європейська Хартія міст (Страсбург, 17–19 березня 1992 р. [4] тощо.

Держави-члени Євросоюзу, незалежно від їх історичного розвитку та традицій місцевого самоврядування, поступово проходили тим же шляхом, що й наша держава. Поступова імплементація принципів Європейської Хартії місцевого самоврядування, інших міжнародних документів та рекомендацій, співробітництво з Радою Європи та іншими організаціями дали в цілому позитивні результати. Наразі, переважна більшість ґрунтовних реформ місцевого самоврядування в Україні проводиться саме на основі вищевказаної Хартії та її додаткових протоколів. Подібний підхід можна аргументувати наступними факторами.

По-перше, Хартія була ратифікована Україною ще в 1997 році, і хоча Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року дає досить широке поняття місцевого самоврядування, він,

в свою чергу, й до сьогодні залишається недостатньо інформативним та деталізованим, таким, що надає лише узагальнюючі поняття, закріплює основи [2]. По-друге, ефективне використання положень Хартії є можливим лише за співіснування трьох факторів: 1) необхідного теоретично-правового забезпечення та його розвитку; 2) постійного втілення теоретичних здобутків на практиці; 3) взаємодії перших двох факторів за рахунок здійснення ефективного правового регулювання. По-третє, принципи, що закріплені в Хартії, мають стати фундаментом для побудови унікальної системи ефективного та спроможного місцевого самоврядування, оскільки саме на їх основі функціонують найбільш розвинуті системи місцевого самоврядування у світі. Відтак, Хартію слід розуміти не як документ, що має на меті обмеження та коригування курсу розвитку місцевого самоврядування будь-якої країни, а як розроблену та продуману систему принципів, основ та рекомендацій, що сприятимуть проведенню планів держави щодо реалізації права на своє власне, ефективне, сучасне та таке, що відповідає національним традиціям місцевого самоврядування.

Сьогодні загальні принципи міжнародного права наряду з ключовими міжнародними договорами в цій сфері здійснюють значний вплив на формування правової бази місцевого самоврядування будь-якої сучасної держави. Європейська практика щодо імплементації норм міжнародних договорів у внутрішнє законодавство держав, що визнають примат міжнародного права, є досить однорідною та закономірною не зважаючи на те, що питання взаємодії зазвичай відносяться до виключної компетенції держави. Така політика перш за все сприяє укріпленню соціальних, економічних та політичних зв'язків європейського простору, поглибленню процесів глобалізації та стандартизації, забезпечення рівного обсягу громадянських та політичних прав людини тощо.

Відповідно до положень Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. При цьому якщо міжнародним договором, ратифікованим нашою державою, встановлені інші правила, ніж передбачені законом, то застосовуються правила міжнародного договору. Окрім цього, декларація про Державний суверенітет України «визнає пріоритет загальноновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права». Однак, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (далі – Закон) від 21.05.1997 р., в свою чергу, розкриваючи правову основу діяльності місцевого само-

врядування взагалі ігнорує загально визнані принципи і норми міжнародного права та міжнародні договори, обмежуючись лише Конституцією та законами України, що на нашу думку є недопустимим упущенням з боку законодавця. Адже базове закріплення, забезпечене Основним Законом і Декларацією про Державний суверенітет вбачається недостатнім з точки зору конкретизації дії деяких міжнародних норм та приписів, що в свою чергу може призводити до виникнення правових колізій.

Така непослідовна політика нашої держави щодо забезпечення розвитку взаємодії внутрішнього законодавства та міжнародно-правових норм саме у сфері місцевого самоврядування з часом може призвести до настання негативних наслідків. Окрім вищевказаних міжнародних документів та актів внутрішнього права також існує низка спеціальних міжнародних правових актів у сфері місцевого самоврядування, серед яких: рішення Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи, членом якого є Україна, а також документи інших міжнародних організацій, наприклад, Декларація про принципи місцевого самоврядування у державах-учасницях Співдружності, прийнята Міжпарламентською асамблеєю держав – учасниць СНД в 1994 році [1]. Як приклад також можна привести Міжнародний пакт від 16 грудня 1966р. «Про громадянські та політичні права». Згідно ст. 25 Пакту кожен громадянин повинен мати без якої б то не було дискримінації і без необґрунтованих обмежень право і можливість [6]:

а) брати участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і через вільно обраних представників;

б) голосувати і бути обраним на періодичних виборах, що проводяться на основі загального і рівного виборчого права при таємному голосуванні і забезпеченні свободи волевиявлення виборців.

Дана міжнародна норма орієнтована на забезпечення у внутрішньодержавній практиці реальної виборності, зокрема, органів місцевого самоврядування. Відтак її, як і багато інших міжнародних норм, слід визначати як таку, що регулює питання організації місцевого самоврядування в нашій державі, навіть якщо її дія носить достатньо опосередкований характер, та її положення не регламентують питання щодо основних принципів та засад організації та функціонування місцевого самоврядування.

Крім того, наразі у законодавстві України містяться норми, які безпосередньо не сприяють реалізації норм міжнародного права. Так, вказаний Закон в розд. VI передбачає відповідальність органів та по-

садових осіб місцевого самоврядування перед державою, фізичними або юридичними особами у разі порушення положень внутрішньодержавних нормативно-правових актів, при цьому порушення загальних принципів і норм міжнародного права не вказано в якості підстави для притягнення до відповідальності. Слід зазначити, що міжнародні договори та інші документи часто характеризуються більш ширшим обсягом закріплення основоположних та ґрунтовних норм стосовно прав людини і громадянина, принципів та основних засад організації та функціонування місцевого самоврядування тощо. Відтак, наразі не існує достатніх гарантій виконання приписів міжнародних нормативних актів, що в найближчому майбутньому може стати перешкодою на євроінтеграційному шляху України, оскільки забезпечити виконання норм міжнародного права органами і посадовими особами місцевого самоврядування наразі неможливо.

Надані приклади лише підтверджують тезу про те, що наразі існує значний обсяг норм, реалізація яких саме у сфері місцевого самоврядування потребує додаткової уваги з боку законодавця. Дія міжнародних договорів в системі правових засад місцевого самоврядування не обмежується лише обов'язковістю закріплення ключових профільних хартій та побудові ефективного місцевого самоврядування на їх основі. Реформування місцевого самоврядування згідно з нормами міжнародного права являє собою цілий комплекс дій, що включає: будь-яку форму імплементації міжнародних норм у внутрішнє законодавство держави; забезпечення фінансових, матеріальних та організаційних основ реалізації таких норм; створення спрощених механізмів щодо подальшого вдосконалення та саморозвитку системи місцевого самоврядування відповідно до міжнародних стандартів; забезпечення дотримання положень імplementованих міжнародних норм шляхом закріплення відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування за порушення загальних принципів міжнародного права та його норм.

Література:

1. Декларация о принципах местного самоуправления в государствах-участниках Содружества [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_323
2. Про місцеве самоврядування в Україні [текст] : Закон України від 21 травня 1997 р., № 280/97-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 24.

3. Європейська декларація прав міст (Постійна конференція місцевих і регіональних органів влади Європи Ради Європи, 18 березня 1992 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uadocs.exdat.com/docs/index-282345.html?page=4#9024938> (дата звернення 26.11.2015)
4. Європейська Хартія міст (Страсбург, 17–19 березня 1992 р [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eucharter.pedagog.org.ua/text/eurada/doc.html> (дата звернення 26.11.2015)
5. Європейська Хартія місцевого самоврядування // Місцеве та регіональне самоврядування в Україні – К., 1994. – Вип.1/2 (6/7). – с.71.
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966) // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – Амстердам; К., 1996.
7. Хартія конгресу місцевих і регіональних влад Європи (ухвалена Комітетом міністрів 14 січня 1994 р. на 506 зборах заступників міністрів) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_674 (дата звернення 26.11.2015)

О. О. Сидоренко¹

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасні загальносвітові процеси глобалізації супроводжуються змінами в різних сферах суспільного буття. Важливим завданням для України сьогодні є визначення її місця в новій системі міжнародних відносин, яке обумовлюється економічним потенціалом, географічним положенням та історичною спадщиною. Починаючи з середини 90х років минулого століття незмінним стратегічним орієнтиром нашої держави є європейська інтеграція. Європейське співтовариство вже сьогодні активно розвивається в сфері культури, захисту прав людини, охорони навколишнього середовища. Джерелами європейської політико-правової і суспільної традиції в Україні виступали: 1) державно-правові системи європейських країн; 2) конституції європейських держав; 3) теоретичні напрацювання європейських політико-правових шкіл. Одним з основних факторів, що формували нову державницьку ідеологію українського

---

¹ Кандидат юридичних наук, асистент кафедри теорії держави і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого